

"I Svenska finlandsfrivilligas spår"

SÅ LYDDÉ RUBRIKEN på programmet för en resa till Petrozavodsk – Svir i somras, 19 – 26 juli. "Wer eine Reise tut hat was zu erzählen", lyder en gammal sentens. Den som gör en resa har något att berätta. Under decenniernas förlopp har jag företagit en hel del resor av skiftande slag, icke ovanligt i efterkrigstidens Sverige. Dock ganska sällan en blott veckolång sådan, så upplevelserik, koncentrerat komprimerad, dygnet runt som denna.

Åke Finn timers är en yngre historielärare vid Lundsbergs internatskola i Värmland. Han har tagit sig före att arrangera och leda resor i öst för historiskt intresserade i första hand. Föregående år en resa till Poltava, följd av en sådan i juni i år, följd av en till Fjärrkarelen och Karelen näset i juli. Med särskild inriktning på svenska frivilligkompaniets operativa terrängar vid Svirfronten 1942 – 1944 och Karelska näset. Men även Valamoklostret i Ladoga och Novgorod ingick i det späckade programmet.

Vi var fjorton personer, tolv män och två kvinnor, som 19 juli med ett Aeroflotplan på väg anslöt till S:t Petersburg. Fyra, fem yngre kring 30-årsåldern, övriga pigga pensionärer. Samtliga med stort historiskt intresse, välutbildade, kulturverda och mycket angenäma. Sådant betyder mycket då det gäller ett "resegång" i ett sammanhang som detta.

Arrangören och reseledaren, Åke Finn timers, kunde inte ha varit bättre som sådan. En lång vältrimmad man utstrålade en lugn, självklar auktoritet, alltid diskret i bakgrunden, reservofficer vid Dalregementet i Falun, speciellt intresserad av Finlands historia och svenska finlandsfrivilligas insatser under kriget.

VID ANKOMSTEN TILL S:t Petersburg möttes vi av vår kvinnliga Intouristguide-tolk, som medföljde hela veckan, Alla Förmakövska, i 40-årsåldern, näst intill flytande svensk-talande. Uppenbarligen mycket kvalificerad. (Anförtroddes t.ex. omhändertagandet ett par dagar av Carl Bildts hustru under parets officiella besök tidigare i S:t Petersburg.)

Efter ankomst i dystert väder följde rundresa i staden, nu åter i strålade väder. Jag har tidigare varit där och kunde igen konstatera hur underbart vackert den är i de äldre delarna, nu skymtade i solnedgångens gula ljus.

Egentligen skulle vi så på kvällen ha flugit upp till Petrozavodsk i Fjärrkarelen (av finlänarna under kriget kallad Äänislinna). Vis av tidigare flera resor i f.d. Sovjetunionen, förvånade det mig inte alls att flyget ersatts, för vår del, med nattåg. Det blev något av en mardröm. I stället för sömn i ett oändligt långt tågsätt, slänggunga vertikalt och horisontalt med dånande skenskarvar oavbrutet i örnen, hela natten. Fram kom vi i alla fall, föga utsövida inför väntande intensivt program. (Det här var den enda resemissigt sett, fallören. Som ursäktas – Ryssland är och förblir vad det varit genom seklerna i fråga om oberäknelighet...)

Avsiktligt skall jag inte länge uppehålla mig betr. intrycken av den gamla huvudpunkten i Fjärrkarelen, Petrozavodsk, ej heller vid kort därefter besök vid Svirfronten. Genom tidningens redaktör har jag nämligen erfarit att vår förbundskamrat Orvar Nilsson i sommar besökt dessa ställen och i detta nummer skildrat sina intryck. Han, om någon, är skickad för detta med sina krigserfarenhet från dem.

I Petrozavodsk ställde – och det kom att gälla hela veckan igenom – utmärkt kunniga lokala guider upp, inte minst med överlag goda historiska kunskaper. Vår ryska Alla tolkade. Efter bussrundresa i staden för vi med en snabb svävarbåt under drygt en timme upp över Onegasjön (Europas 2. till storleken, nr 1 är Ladoga – jfr nedan). Nu besöktes Kishin-ön med dess helt unika väldiga träkyrka, jämte andra objekt inom dess friluftsmuseum typ t.ex. Skansen i Stockholm.

VID ÅTERKOMSTEN till Petrozavodsk väntade en överraskning. Vår till Kishin medförda lunchmatpåse var ganska enkel, varför vi varslats om "förstärkt" middag. Det blev det! Direkt efter ankomsten för vi till vår överraskning till frontveteranernas i Petrozavodsk hus för att sammanträffa med sex veteraner. En blandning av samlingslokal och krigsmuseum. Dessa våra värdar kunde inte nog uttrycka sin uppskattning över det svenska besöket. Som ensam svensk frontfrivillig fick jag skuras av frågor rörande svenska militära frivilliginsatser under de båda kriget. Ett par av dem (från överstar till kaptener) hade tjänstgjort vid ryskfinska fronter. Idel solsken oss emellan nu! Sedan kom den andra överraskningen. Då vi därefter, återkomna till hotellet, gick ner till middag i matsalen hänvisades vi till en liten särskild matsal. Inför vara häpna blickar stod ett praktfullt, blompynt av allt dignande middagsbord. Rysk "sa. kusjka" (smörgåsbord), vorkabuteljer, öl, rysk kaviar, lax m.m. Varefter huvudrätt och dessert. Och nu dök våra nyvordna vänner krigsveteranerna upp, glädjestrålade. Uppenbarligen låg dessa bakom denna så festliga afton. I takt med att vodka sjönk i glaset tog en av veteranerna till säng. En vällydande barytonröst lät oss höra en rad kända ryska folksånger, Stenka Rasin m.fl. Aftonen avslutades med att min rumskamrat under resan Karl-Olof Lundberg, från Tidaholm, stödjande medlem i vårt förbund, beställde in champagne bordet runt. Ett minnesvärd afton i folkförbrödningens tecken.

FÖLJANDE DAG morgonavreste vi i buss ner genom Aunusnäset för besök vid Jandeba, alltså Svenska frivilligkompaniets stridsområde. En resa i vackert väder genom väldiga ödemarker med föga bebyggelse.

På seneftermiddagen embarkerade vi två farkoster av helt olika slag, en enkel liten galeas för de yngre i sällskapet, en litet större modern båt för oss äldre för nattlig resa över Ladoga till gamla Valamoklostret. Utrymmet för denna skrivning börjar nu krympa, varför jag inskränker mig att nämna att, trots den dagens dåliga väder, så representerade den ännu ett fångslande inslag i denna upplevelserik resa. Klostret, oerhört i förfall, håller ju på att restaureras, men pengarna tryter – så när får vi återuppleva denna sevärdhet i dess forna berömda glans? Nu, uppgav vår guide, är 12-14 munkar åter verksam i de sorgliga resterna av gamla Valamo. Ca 500 personer är bosatta där, verksamma med restaureringen och visst återtagit jordbruk. Trashedankar i armod. Fientligt inställda mot nya Valomo i Savolax i Finland, uppgav vår lokala guide.

Ankomsten till "fastlandet" skedde vid Nöteborg (Schlüsselburg), på sin tid svensktillhört. Här besågs den dessvärre under andra

världskriget särdeles demolerade gamla fästningen. Sakkunnig guide ställde upp även här. Så följde via S:t Petersburg färden till Viborg för påföljande dags besök vid Svenska frivilligkompaniets stridsterräng sommaren 1944 kring Tali och Ihantala. Där man under en dryg vecka i stupade, sårade och nervskadade förlorade ca 70 procent.

PÅ VÅGEN upp till Viborg gjorde vi uppehåll och besök vid skalden Edith Södergrans grav i Raivola. I mycket vacker omgivning. En stor, värdighet utstrålade gravsten, rest av Finlands författarförbund. Viborg är sedan länge skildrat i svenska nyhetsmedier. Spår av svunnen storhet, i dag i förfall. Bra hotell, stadens bästa, men ej oväntat – Ryssland är Ryssland – fönstret i min och rumskamratens annars välmöblerade rum stod öppet och gick inte att stänga. Nå, via receptionen ordnades den saken.

Följande dags bussresa upp till Tali-området gav inte så mycket. Ej oväntat. Orvar Nilsson berättade (han om någon sakkunnig) i ett tidigare nummer i vår tidning att t.o.m. han förra året haft mycket svårt att hitta och känna igen sig ooh komma fram i den numera helt övervuxna och svårframkomliga terrängen. Men, detta till trots, det kändes fint att röra sig i den och tänka tillbaka på det förlutna och vad den inneburit för svenska frivilliga.

Efter återfärd till S:t Petersburg vidtog övernattning i stort och komfortabelt hotell med härlig utsikt över Nevan. Påföljande dag lång bussfärd till Novgorod. Demolerad under andra världskrigets strider återuppbyggd med den lyckliga inriktningen inga höghus. En vacker stad nu. Fylld av grönska och blommor och – restaurerade kyrkor. Med härliga ikonsamlingar.

Återresa till S:t Petersburg. I samband med middagen råkade hotellrestaurangens kvällsvariant ge ett timplågt program. En aldeles utmärkt avslutning på en intensiv vecka i öst. Från ödemarker, kloster, stridsterrängar till avslutningsvis glittrande varit.

AVSLUTNINGSVIS: Åke Finn timers planerar redan nu för en ny liknande resa nästa år, preliminärt vecka 24 och en bit i vecka 25. För att hinna med allt i anslutning till 50-årsminnet av ryska storanfallet på Karelska näset. Här om förmodligen mera i ett senare nummer. Bl.a. siktar han på förbättrade möjligheter besöka Tali-terrängen öster Viborg. Så fin som den här resan var, har jag ett klart önskemål att återkomma. Följ med!

Valdemar Wilcke

För råd og adresser av ham?

Lützen och Narva nästa!

Åke Finn timers förbereder nu två resor under senhösten till dels i början av november Lützen och senare till Narva. Särskilt för historiskt intresserade. Narva-resan blir en weekend-resa kring 20 november. Till Lützen jämte Breitenfeldt och Stralsund inför 6 november. Intresserade bör snarast ta kontakt med honom: Åke Finn timers, Lundsberg, 688 91 STORFORS, tel. 0550-700 88.